

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор”,
написана на основание заповед РД 38-641/18. 11. 2024 на ректора на СУ „Св. Климент
Охридски“

Автор на рецензията: проф. д-р Маринела Великова Михова,
ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“

Научна област: Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика (Сравнително образование)

Университет: Софийски университет „Св. Климент Охридски”,

Факултет: Факултет по науки за образованието и изкуствата

**Заглавие на дисертацията: «РАЗВИТИЕ НА МЕКИ УМЕНИЯ В ПРОЦЕСА НА
ДОМАШНО ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНО СРАВНИТЕЛНО
ИЗСЛЕДВАНЕ»**

Име на докторанта: Гергана Антонова Сакарски

Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба.

На основание на националната и вътрешноуниверситетска нормативна рамка и положително решение на Факултетния съвет на ФНОИ към СУ „Св. Климент Охридски“ от 12.11.2024 (протокол 15) е издадена заповед на ректора РД 38-641/18. 11. 2024 и е утвърдено научно жури и период за защита на дисертационното изследване на Гергана Сакарска. Научното жури проведе първото си заседание на 26. 11. 2024 г. и взе необходимите решения, за да финализира процедурата по защитата. Заявявам, че предвид така изложените факти процедурата е в съответствие с действащата нормативна уредба.

Общо биографично представяне на кандидата (образование, квалификации, професионален опит и др.)

Гергана Антонова Сакарски е възпитаник на Университет "София-Антиполис", Ница, Франция, където през 2008 г. се дипломира като бакалавър по "Икономика и мениджмънт", специалност М1 "Банки и финанси", а една година по-късно – 2009 г. - като магистър по "Корпоративни стратегии и международно развитие".

Усвоените в процеса на образование компетентности тя решава да разгърне в сферата на проектната дейност като консултант/проджект мениджър и в сферата на

кариерното консултиране като кариерен координатор и мениджър кариерен център, където в продължение на 11 години се реализира професионално.

От 2021 г. тя е докторант по професионално направление 1.2. Педагогика (Сравнително образование).

Актуалност на проблематиката на дисертационния труд

Темата на дисертационния труд *„Развитие на меки умения в процеса на домашно образование: Международно сравнително изследване»* е дисертабилна и актуална. Актуалността на изследвания проблем е свързана и с необходимостта от подобно проучване, защото през последните години у нас и по света се увеличава броят на семействата, които избират да образоват децата си у дома, т.е. практиката на домашното образование е факт. Това прави домашното образование алтернатива на институционализираното образование, което пък от своя страна го превръща в „най-динамичното образователно движение, предизвикващо все по-голям социален, научен и обществен интерес» (с. 8) в много страни.

Актуален, научно интересен и предизвикателен е избраният изследователски фокус върху развитието на меки умения чрез домашно образование. Получените резултати от емпиричното изследване могат да бъдат основа за бъдещи проучвания в тази посока, защото общоприето е меките умения да се оценяват като уменията на 21 век и предлагането на вариативни подходи за тяхното формиране би обогатило педагогическата практика.

Изборът на изследователския проблем печели и с това, че до момента множественото сравнително изследване на домашното образование не е правено и базираните на задълбочено теоретико-емпирично изследване изводи ще дадат възможност да се изведат най-добрите практики, които могат да подобрят институционализирания образователен процес и да обогатят социалнопедагогическата дейност.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е структуриран съобразно научните стандарти, които се изискват за такъв вид разработка. Състои се от увод, три глави, заключение, източници, приложения. Текстът на дисертационното изследване е разположен върху 164 стандартни страници. Използваните източници са 136, от които

19 на български език и 117 на чужд език. Представената библиография е доказателство за информираност и сериозна научноиздирвателска работа.

Прави впечатление прецизно конструираната концептуална рамка на изследването. Докторант Гергана Сакарски ни представя един много стегнат и конкретен дизайн на методологията на изследването, в който е демонстрирана абсолютна яснота по отношение на това какво иска да изследва, защо да го прави, кои са най-подходящите методи за постигане на поставената цел и за формулиране на аргументирани отговори на изследователските въпроси.

Обектът и предметът на изследването са дефинирани коректно и без излишни претенции. За постигането на целта и конкретизиране на изследователските търсения, в контекста на емпиричния характер на изследването, докторантката формулира четири изследователски въпроса, които насочват по-нататъшната ѝ дейност. В хода на изследването тя и за миг не се отклонява от тези въпроси и това придава на дисертационния труд изключителна задълбоченост, цялостно вникване в същността на проблема и подробно и изчерпателно анализиране на резултатите.

Структурата на изследването е логична и е обусловена от зададената концептуална рамка.

Първа глава е с функция на теоретична основа на изследването. В нея докторантката има два фокуса. Първият е свързан с изследване на концепциите и особеностите на домашното образование, а вторият - с нормативната рамка за домашното образование в различни страни. Подробно и критично се анализират термина и съдържанието на понятието домашно образование, предлагани от различни автори и институции. За систематизиране на голямото разнообразие от дефиниции, които могат да бъдат открити в научната литература, докторантката предлага авторска класификация на определенията, диференцирайки ги според съдържанието и според формата и методите на обучение. В тази част на дисертационното изследване се разглеждат и различните мотиви, които водят родителите към избора на домашното образование. Според докторантката този проблем е бил обект на много изследвания и мотивите до голяма степен са ясни. В тази глава специално внимание е отделено на подходите, стиловете и практиките в домашното образование. На основата на много добра информираност и през призмата на педагогическата наука, домашното образование е анализирано и класифицирано на основата на технологичните компоненти. Докторантката е много внимателна в даването на крайни оценки, което ѝ осигурява възможността да направи един безпристрастен анализ. Един от акцентите в тази глава,

който има пряка връзка с формирането на меките умения е обсъждането на въпроси като социализация, развитие на емоционалната интелигентност и взаимодействието с връстниците, които се разглеждат през призмата на социално-емоционалните ефекти от домашното образование. За да проучи и представи същността на феномена домашно образование докторантката избира да очертае и някои въпроси свързани с академичното развитие и професионалната реализация на домашнообразованите ученици. Изводът, който прави е, че този проблем не е достатъчно изследван в научната литература. Поздравявам решението на докторантката първа глава да завърши с параграф, който очертава методологическите предизвикателства и специфики при изследването на домашното образование. Това е доказателство за постигната яснота в хода на изследването и задаване на перспективи за бъдещи изследвания.

Вторият изследователски фокус в първа глава е върху нормативните рамки на домашното образование в Англия, България, Канада, САЩ, Франция, Южна Африка. Представени са в сравнителен план някои от основните аспекти на регламентиране на домашното образование в разглежданите страни, свързани с узаконяването на домашното образование в нормативните актове, регулирането на домашното образование от образователните власти, наличието на централизирана образователна платформа за дистанционно обучение и възможностите за финансово или ресурсно подпомагане на домашнообразоващите семейства. Направена е съпоставка между нивото на централизация на управлението на училищните системи в изследваните страни според Н. Попов (2019) и степента на регулиране на домашното образование от контролните органи. Избраната таблична форма за представяне на сравнението конкретизира, постига яснота и онагледява направеното сравнение.

Втора глава е посветена на теоретичното изясняване на понятието меки умения на основата на различни подходи за тяхното тълкуване и анализиране на подходи и практики за тяхното формиране и развитие. Като основни теоретични източници докторантката използва доклади на световни организации („2021 LinkedIn Workplace Learning Report", World Economic Forum "Future of Jobs Report 2023", а UNICEF „The 12 transferable skills“). Съчетавайки информацията в тези доклади, своята професионална практика като специалист и кариерен консултант в отдели Career Centre и Employer Engagement в EDHEC Business School във Франция, провеждането на симулации на оценъчни центрове, практическите занятия за развитието на меки умения у студенти (ролеви игри, групови упражнения и други) и проучването на допълнителни източници, докторантката извежда списък с меки умения, върху които ще стъпи емпиричното

изследване. В края на първи параграф, като преход към следващата трета глава, докторант Сакарски обобщава предизвикателствата при изследване на меките умения в среда на домашно образование и групира критерии за качествена оценка на меките умения при домашнообразовани ученици. Във втория параграф на втора глава са описани подходи и практики за формиране на меки умения, като са оценени положително възможностите на ученето чрез преживяване. В таблица са обобщени подбрани дейности, които могат да стимулират развитието на основни меки умения. В разгърнат формат са описани работещи технологии за развитие на конкретни меки умения в ситуация на домашно образование и са систематизирани практики за изграждането им в процес на домашно образование. Тази глава завършва с аргументирана положителна оценка за възможностите на домашното образование за формиране и развитие на меки умения.

Анализът и интерпретирането на резултатите от емпиричното изследване са дадени в трета глава. Провеждането на емпирично изследване върху домашното образование, резултатите, от което да бъдат обективни, валидни и надеждни, е изключително предизвикателство, за което докторантката има яснота, но постигнатото от нея е за поздравление, а то е: демонстрирана до най-малкия детайл яснота по отношение планирането и провеждането на изследването; прецизен и точен подбор на изследователски методи – комбинация от количествени и качествени методи, резултатите, от които са подложени на сравнителен анализ, мотивирането на респонденти от няколко държави да участват в интервютата и анкетите. Онагледяването на етапите на изследването, на подбраните методи и инструментариум и на получените резултати от статистическия анализ чрез авторски схеми, подпомага разбирането на получените отношения на данните от емпирично изследване.

Като естествен финал на дисертационното изследване са направените изводи, които са логично и аргументирано следствие от направеното теоретичното и емпиричното изследване, с което се заявява успешността на реализирания изследователски процес.

Ключовите моменти в текста са подходящо визуализирани чрез 45 фигури, от които 33 авторски и 13 авторски таблици.

Езикът на изложението е академичен с високо ниво на научност.

Научнотеоретични и практико-приложни приноси

Изцяло приемам изведените приноси на теоретично и приложно ниво. Обоснованият от авторката контекст на постижения и обособените от нея приноси съответстват на съдържанието на разработката и отразяват обективно постигнатото от нея като докторант.

Безспорно е, че проучването и анализирането от една страна на проблема формиране на меки умения в среда на домашно образование, а от друга страна разглеждането му в международен план е изследване, което е оригинално и което се прави за първи път.

Създадената детайлна категоризация на 50 меки умения, позволяваща по дълбоко проучване на 10-те най-търсени меки умения е много ценна, предвид на факта, че тя е резултат и от професионалната позиция на докторантката, т.е. базирани са на реалната практика и нуждите на бизнеса.

Предложеният модел за оценка на меките умения може да се оцени като притежаващ характеристиките на универсален, т.е. приложим е както при изследване на резултатите от домашното образование, така и при по-широки национални или международни изследвания на меките умения при лица с конвенционално образование.

Получените резултати от международното сравнително изследване предава висока степен на валидност на изведените изводи. Това би подпомогнало образователната политика, свързана с образователните технологии, предвид на факта, че меките умения, са уменията на 21 век и отговорът на въпроса „как да ги формираме“ е приоритетен.

Съществен и значим принос на изследването са авторските таблици и фигури, разработени от докторантката, които могат да послужат за вторични анализи и извеждане на други връзки и зависимости.

Автореферат.

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертационния труд и съответства на изискванията.

Публикации по темата на дисертацията (съдържание и изпълнение на наукометричните изисквания)

Докторантката е изпълнила количествените показатели за ОНС «доктор». Тя декларира 5 публикации по темата на дисертационното изследване. Три от тях са на английски език и две на български език.

Въпроси:

1. Има ли докторантката информация за изследвания, свързани с развитието на меки умения в системата на училищното образование и ако има, могат ли да се направят сравнения с получените в това изследване резултати?
2. Може ли да говорим за културни различия по отношение на получените резултати, напр. при анкетата с родители, и как това повлиява формулирането на изводи за алтернативата домашно образование.

Заклучение

Представеният за обсъждане и защита дисертационен труд е резултат от добре осъществено изследване, което има теоретична и приложна значимост. Трудът е добре структуриран, изложението е последователно и логически непротиворечиво и демонстрира подчертания интерес, компетентност и ангажираност на докторантката към изследваната проблематика.

Оценявайки положително дисертационния труд и приносите на автора, предлагам на уважаемото жури да присъди образователната и научна степен „**ДОКТОР**” на Гергана Антонова Сакарски в област на висше образование 1. Педагогика; професионално направление 1.2. Педагогика (Сравнително образование).

23.01.2025

.....
Проф. д-р Маринела Михова